

Asia: VN/14603/2019

Tupakoinnin järjestäminen vankiloissa

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnonantajia pyydetään lausunnoissaan arvioimaan muistiossa esitettyjä vaihtoehtoja vankien tupakoinnin järjestämiseksi. Erityisesti lausunnonantajia pyydetään ottamaan kantaa eri toteuttamisvaihtoehtojen terveys-, kustannus- ja toiminnallisiin vaikutuksiin. Lausunnonantajia pyydetään myös ottamaan kantaa siihen, edellyttääkö eri toteuttamisvaihtoehtojen toteuttaminen viranomaisille lisämäärärahoja vai onko järjestelyt toteutettavissa nykyisten määrärahojen puitteissa. Lisäksi lausunnossa tulisi ottaa kantaa siihen, mikä olisi paras vaihtoehto tupakoinnin järjestämiseksi.

Oikeusministeriö on pyytänyt Rikosseuraamuslaitokselta lausuntoa tupakoinnin järjestämisestä vankiloissa. Rikosseuraamuslaitos toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Rikosseuraamuslaitos katsoo, että tupakoinnin järjestämisestä vankiloissa on perusteltua säätää lain tasolla nykytilaan nähden yksityiskohtaisemmin. Tällä hetkellä voimassa oleva lainsäädäntö ei kaikilta osin vastaa asiaan liittyviä tarpeita eduskunnan oikeusasiamiehen arviomuistiossa mainittu ratkaisukin huomioon ottaen. Kuten oikeusministeriön arviomuistiossa todetaan, merkittävä osa vangeista tupakoi säännöllisesti. Nykytilanteessa vangeilla on arviomuistiossa kuvattuja rajoituksia lukuun ottamatta mahdollisuus tupakoida suljetuissa vankiloissa selleissä tai tupakointiasemilla. Suurin osa vankiloista toimii rakenteellisesti vanhoissa rakennuksissa, joissa ei ole tupakan savun leviämisen estämisen kannalta riittävää ilmanvaihtojärjestelmää. Myöskään sellien ovien kiinnipitämisellä ei voida riittävästi estää savun leviämistä yleisiin tiloihin. Vankilan henkilökuntaa käy selleissä säännöllisesti, jolloin he altistuvat tupakan savulle ja savun aiheuttamille jäämillä virkatehtävien hoidon aikana myös tällä tavalla. Vankiloiden tilojen savuttomuudella olisi siten merkittävä vaikutus vankiloiden henkilökunnan työturvallisuuteen.

On todettava, että yksikään esitettyistä vaihtoehtoista ei ole toteutettavissa nykyisillä resursseilla. Lisäresurssitarpeet kuitenkin vaihtelevat huomattavasti eri esitettyjen vaihtoehtojen välillä. Kustannusvaikutusten osalta Rikosseuraamuslaitos viittaa arviomuistiossa esitettyyn.

Oikeusministeriön arviomuistiossa on kuvattu kattavasti neljän eri tupakoinnin järjestämisvaihtoehdon vaikutuksia. Rikosseuraamuslaitos esittää kantanaan, että

perusoikeuskysymyksetkin huomioon ottaen tupakointi vankiloissa tulisi kieltää kokonaan. Perustelujen osalta Rikosseuraamuslaitos viittaa oikeusministeriön arviomuistiossa toteamaan. Täyskielto olisi tehokkain keino niin henkilökunnan kuin vankien terveyden edistämiseksi ja salatupakoinnin estämiseksi.

Täyskiellon toteuttaminen vaatisi lisäresursseja nikotiiniriippuvuuden aiheuttamien vieroitusoireiden hoitamiseen ja tupakoinnin lopettamiseen liittyvän neuvonnan antamiseen. Vankien taloudellinen tilanne huomioon ottaen ja tupakointimahdollisuuden estyminen valtiovallan toimien vuoksi olisi perusteltua, että korvaushoitotuotteet olisivat vankien käytössä maksutta erikseen määritellyn ajan, jona aikana vieroitus voitaisiin toteuttaa lääketieteellisesti perustellulla tavalla. Tupakointikiellon kustannukset olisivat kuitenkin kokonaisuutena merkittävästi pienemmät kuin vaihtoehdoissa, joissa suljettuihin vankiloihin olisi hankittava erillisiä tupakointiasemia.

Täyskiellolla ei olisi vaikutuksia vankilan päiväjärjestyksiin ja toimintoihin, toisin kuin etenkin tilanteessa jossa tupakointi olisi sallittu muuten kuin kerran päivässä ulkoilun aikana. On oletettavaa, että tupakointikiellon voimaan astuminen voi aiheuttaa aluksi levottomuutta vankien keskuudessa. Haittoja on kuitenkin mahdollista vähentää korvaushoitotuotteiden saatavuuden varmistamisella välittömästi kiellon astuessa voimaan sekä tiedottamalla asiasta etukäteen. Lisäksi tuomituille voitaisiin jakaa tupakoinnin lopettamista tukevaa tietoa jo siviiliarviointivaiheen aikana, jolloin vankilaan itse ilmoittautuvilla vangeilla olisi mahdollisuus varautua tupakoimattomuuteen jo ennalta.

Yhdenvertaisuusseikat huomioon ottaen tupakointikielto tulisi säätää koskemaan suljettujen vankiloiden lisäksi avolaitoksia. Täyskiellon vaikutus rikkeiden määrään olisi todennäköisempi suurempi avolaitoksissa, joiden osalta tupakan ja tupakointivälineiden salakuljetus ja salapolttaminen voisi muodostua haasteellisemmaksi ongelmaksi kuin suljetuissa vankiloissa. Avolaitosten rakennusten rakenteet huomioon ottaen salatupakoinnin mahdolliset seuraukset esimerkiksi tulipalon muodossa eivät kuitenkaan olisi yhtä suuria kuin suljetuissa vankiloissa.

Mikäli täyskielto ei osoittaudu mahdolliseksi, toiseksi parhaana vaihtoehtona Rikosseuraamuslaitos pitää tupakoinnin sallimista kerran päivässä ulkoilun yhteydessä. Samalla tulisi myös säätää tupakan ja tupakointivälineiden hallussapidon rajaamisesta pelkästään sallitulle tupakoinnin ajalle. Perusteltua olisi myös rajata kerrallaan vangille annettavien tupakoiden määrää, jotta tupakoiden salakuljetusta sellisiin voitaisiin ehkäistä. Salatupakoinnista voi aiheutua arviomuistiossa kuvatuin tavoin erittäin suuria aineellisia vahinkoja ja lisäksi merkittävää vaaraa sekä henkilökunnan että vankien hengelle ja terveydelle.

Tupakoinnin salliminen ulkoilun yhteydessä edellyttäisi suljettujen vankiloiden osalta joitakin muutoksia päiväjärjestyksiin, jotta tupakat ja tupakointivälineet voitaisiin luovuttaa ja kerätä pois ilman että vankien tosiasiallinen ulkoilu-aika lyhenee. Samoin vankiloiden tulee järjestää vankien tupakkatuotteille säilytyslokerot sekä laitosmyymälöistä ostettujen tupakkatuotteiden toimitus säilytyslokeroihin. Perusteltua olisi mahdollistaa myyntirajoitukset tupakkatuotteille, koska tupakankulutus olisi käytännössä yleensä pienempi kuin ennen ja säilytystilat eivät mahdollistaisi

ison tupakkamäärän varastoimista. Muilta osin vaihtoehto ei aiheuttaisi muutoksia suljettujen vankiloiden toimintaan ja päiväjärjestyksiin. Avolaitoksissa tupakointi olisi tämän vaihtoehdon toteutuessa perusteltua sallia ulkona tarkoitukseen erikseen varatuilla paikoilla.

Kahta muuta vaihtoehtoa Rikosseuraamuslaitos ei pidä yhtä tarkoituksenmukaisina niistä aiheutuvien suurien lisäresurssitarpeiden ja tupakoinnin vähentämiseen tähtäävän tavoitteen toteutumisen kannalta. Tupakointiasemia tulisi tarkastaa samaan tapaan kuin vankien käyttämiä tiloja, jolloin henkilökunta altistuisi jatkossakin savun tai savujäämien aiheuttamille haitoille, vaikkakin nykytilaa vähemmän.

Lausunnonantajan muut huomiot.

-

Vesterbacka Tuomas
Rikosseuraamuslaitos